

TURINYS

IŽANGA	9
SIUŽETAS	13
VEIKĖJO KŪRIMAS	41
BALSAS	67
POŽIŪRIS	89
APLINKA	115
DIALOGAS	137
TIRIAMASIS DARBAS	165
TAISYMAS IR PASTABOS	189
DRĄSA	211
IŠVADOS	237
PADĖKA.....	245
ŠALTINIAI.....	249

IŽANGA

GYVENIMAS – TAI KINTANTI ISTORIJA.

Kiekvieną dieną jūs savo istoriją papildote, permąstote, pažvelgiate į ją kitu kampu. Kai ką ištrinate. Išplėšiate puslapius. O kartais, atsigręžę į praeitį, panūstate juos gražinti atgal.

Diena yra istorija. Metai yra istorija. Gyvenimas yra istorija. Jūs esate istorija.

Nesvarbu, kokią literatūrą kurtumėte – grožinę ar negrožinę, stipraus kūrinio paslaptis slypi jūsų pačių patirtyje.

O jūsų patirtis retai kada būna solinė. Užkulisiuose sukiniėjasi papildomi veikėjai – šeimos nariai ir draugai, kurie trokšta įsisprausti į pirmą planą. Jie tampa šakomis, kurios pailgina ir sunarplioja jūsų istoriją. Jie įlieja sluoksnių. Jei koks nors žmogus jums sako, kad jo šeimos reikalai klostosi tobulai, siūlau bėgti. Nes jeigu jo šeima tobula, jis arba neįtikėtinais nuobodais, arba gėdijasi laikino dėdės Rono apsigyvenimo nudistų stovykloje. Ir pripažinkime: plėšantieji puslapius apie dėdę Roną yra nuobodūs.

Gyvenimo jaudulys glūdi bangose.

Sielvarte. **V**iltyje. **D**žiaugsme. **P**ažeminime.

Šios būsenos ir jausmai yra pagrindiniai instrumentai rašytojo priemonių arsenale. Visi juos turime. Jūsų gyvenimo ke-

lionė turi vingiuotus siužetus, ne vieną unikalią aplinką, balsą ir daugybę veikėjų. Jei šiuos elementus įausite į savo kūrinį, jis atrodys autentiškas.

Nes toks ir bus.

Prieš tapdama romanų rašytoja daugiau nei dvidešimt metų praleidau muzikos versle. Dirbdama su dainų autoriais, filmų kūrėjais, roko grupėmis ir muzikantais aš mažų mažiausiai mokiausi. Prie greitojo rinkimo numerių buvau pridėjusi užstato laiduotojo kontaktą. Tačiau turėjau ir dar ką – galimybę iš arti stebėti kūrybą.

Ir šį tą pastebėjau. Kai kūrėjai į savo darbą įdėdavo dalelę savęs, toks darbas gerokai dažniau sulaukdavo sėkmės. Mažiausias emocinės tiesos grūdelis kažkaip stebuklingai rezonudavo. Staiga daina tapdavo tokia artima ir jaudinanti, kad kiti ją paskelbdavo savo himnu. Ji užkabindavo ir muzikinę, ir asmeninę stygą. Klausytojai ją dainuodavo automobiliuose, o koncertuose pagerbdavo virš galvų iškeldami žiebtuvėlius. Ji pelnydavo vietą jų gyvenimo garso takeliuose. Šie elementai būdavo tikri, todėl darydavo tikrą poveikį.

Knygos rašymo žemėlapis taip pat yra grindžiamas mūsų ankstesne patirtimi. Mūsų nesėkmės, sielvartas, nevykę sprendimai yra pasakiškas penas rašymui. Romantiškas tarpnis susitikinėjant su amišu, pabėgimas iš ketvirtarūšės žvaigždės namo Holivudo kalvose, pokalbis dėl darbo vilkint kostiumėlį su iš pažasties kyšančia nenukirpta etikete – aš niekada neišplėščiau šių puslapių iš savo istorijos, o jūs irgi neturėtumėte to daryti. Nes tai – spalvos pasaulyje, kuris pernelyg dažnai skendi pilkumoje.

Stipraus kūrinio šaknys glūdi emocijose ir vaizduotėje. Pūkūs tekstai įkvepia gyvą jausmų versmę. Gilūs jausmai uždega ir keičia. Dėl jų veikėjai tampa artimi, o scenos – nepamiršamos. Kai kurie rašytojai mano turį kurti iš nieko. Tačiau dažnai tokia kūryba sukelia ir atitinkamą jausmą, kai nieko nejauti.

Šioje knygoje nagrinėsiu kelias istorijos sudedamąsias dalis. Pateiksiu pavyzdžių iš savo gyvenimo ir skatinsiu jus apmąstyti savąjį. Sąmoningai pasirinkau pristatyti bazines sąvokas ir paprastas užduotis, skirtas sužadinti apmąstymus ir idėjas. Kadangi turiu romanų rašytojos patirties, diduma knygos turinio siejasi su grožinės literatūros rašymu. Skaitydami skyrių po skyriaus tikriausiai pastebėsite, kad kai kurie dalykai dubliuojasi, nes ankstesnių skyrių temos bus įtrauktos į istorijų pasakojimo pavyzdžius, esė ir įvairias struktūras. O kadangi esu rašytoja, deganti aistra istorijai, įterpsiu ir keletą istorinių detalių, kurias patys galėsite išsiaiškinti ir atrasti.

Yra daug istorijų pasakojimo metodų. Norint sukurti įsimintiną tekstą, mano galva, pravartu kryžmiškai išnagrinėti savo paties atsiminimus ir emocijas, o paskui tuos apmąstymų elementus įpinti į istorijos sudedamąsias dalis.

Žinoma, turite būti švelnūs sau ir vadovautis sveiku protu sprenddami, prie kurių atsiminimų grįžti, o prie kurių – ne. Bet jeigu jaučiatės pajėgūs, įliekite į projektą dalelę savęs. Jei tai padarysite, prikaustysite skaitytoją prie knygos ir pasidalysite su juo kai kuo, kas rezonuoja ir yra prasminga, ir kas neleis jam atsiplėšti iki paskutinio puslapio.

Tas kai kas – tai širdis.

Siužeto klausimai

KODĖL KAI KURIOS ISTORIJS TAIP ĮTRAUKIA? Dėmesį prikaustantys siužetai vilioja skaitytoją susipažinti su įdomia aplinka, degančia paslaptimi arba problema, kurią reikia išnarpinti. Būtinasis siužeto kūrimo elementas – veikėjas turi ko nors *norėti*. O skaitytojas turi žinoti ir suprasti šį norą.

Mąstydami apie savo siužetą apsvarstykite šiuos dešimt esminių klausimų. Toliau pateikti elementai pasitaiko ne visuose žanruose, bet jei sugebėsite atsakyti į minėtus klausimus, geriau suprasite savo istoriją.

VEIKSMĄ ĮSIŪBUOJANTIS ĮVYKIS

Koks įvykis išjudina siužetą?

PRIZAS

Ko nori jūsų pagrindinis veikėjas?

STRATEGIJA

Ką jūsų veikėjas nusprendžia daryti, kad gautų tai, ko nori?

KONFLIKTAS

Kas yra dalis žmonių,
einančių prieš jūsų veikėją?

RIZIKA

Kokios bus pasekmės,
jei planas nesuveiks?

NIŪRIAUSIA AKIMIRKA

Kas nutinka, kad padėtis atrodo
beviltiška?

PAMOKA

Ką jūsų veikėjas sužino apie save,
kitus žmones, gyvenimą?

SPRENDIMAS

Ką jūsų veikėjas daro skatinamas to,
ko pasimokė?

DUOBĖ

Kokiu būdu jūsų veikėjui reikia
subręsti emociškai?

PRIEŠISTORĖ

Kas, istorijai prasidedant, neduoda
ramybės jūsų veikėjui?

Per savo gyvenimą visi pereiname per virtualią siūžetą. Ar galite prisiminti veiksmą įsiūbavusius įvykius, strategijas, konfliktus ir niūriausias akimirkas? Skirkite minutėlę ir brūkštelėkite keletą sakinių apie svarbiausiuosius. O dar geriau būtų grįžti į tą vietą, kurioje juos užsirašėte pirmą kartą. Gal į dienoraštį?

Asmeninis archyvas

KADA MIRĖ DIENORAŠTIS? Ar jis buvo uždusintas pagalve, kai aš nemačiau? Draugė man pranešė, kad dienoraštį pakeitė užrašinė. Tai neįmanoma! Aš turiu žurnalų. Jie brandūs. Ir kupini verkšlenimų, nuobodūs. Dienoraštis skirtas gėdingiausioms paslaptims, didžiausioms baimėms patikėti. Dienoraštyje atrasite gerų dalykėlių.

DIENORAŠTIS (angl. *diary*) (*daiktavardis*): *slapti*

kieno nors gyvenimo įvykių užrašai, dažnai

apimantys asmenines mintis ir pastebėjimus

UŽRAŠINĖ (angl. *journal*) (*daiktavardis*): *kieno*

nors planų ir postulatų užrašų knyga

Šiuos apibrėžimus išgalvojau, kad sutvirtinčiau savo argumentą. Nes man dienoraštis ir užrašinė – netapatūs dalykai. Užrašinėje rašote niekus apie tai, kaip leisitės į žygį Šv. Jokūbo keliu, kai jums kils įkvėpimas. Dienoraštyje prisipažįstate apie sapną, kuriame spontaniškai pasiglamonėjote su kaimynu ar kaimyne. Užrašinėje rašome apie tai, kas galėtų būti arba kas būtų. Dienoraštyje rašome apie tai, kas yra. Čia remiamės faktais. Pavyzdžiui:

Brolis nuskandino mano Barbę. Įsėlinau į jo kambarį ir paperdžiau.

Tai įrašas iš mano seno dienoraščio – apie sesers kerštą broliui, įvykdytą kariaujant virškinimo traktu. Manau, kad dienoraštis atveria neįaukų faktą, bet aš labai džiaugiuosi jį turėdama. Kas aš tada buvau? Ar galiu pritaikyti kuriuos nors iš dešimties siužeto klausimų ir į juos atsakyti?

Dienoraščiai, apie kuriuos kalbu, turėjo spyneles ir miniatiūrinius metalinius raktelius. Po savo knygų lentyna specialiai priklijavau magnetą, kad mano dienoraščio raktelis prikibtų ir jo visiškai nesimatytų. Labai didžiavausi šia taktika. Man į galvą nė netoptelėjo, kad mano mama Filis sąvaržėle atrakins spynelę ir perskaitys kiekvieną mielą žodelį. (Ją išdavė tarp puslapių pribirę cigarečių pelenai.)

Tačiau dienoraščiai skirti ne tik vaikams. Tyrinėdama medžiagą savo knygoms skaičiau FTB agentų, karių ir slaptosios policijos pareigūnų dienoraščius, kuriuose niekas neslepia. Ničniekas. Juose atveriami ramybės neduodantys dalykai ir tarsi atgailaujama. Iškart pasidaro aišku, koks yra siužeto konfliktas ir rizika.

Jei jūsų veikėjas turėtų vaikystės dienoraštį, kas jame būtų parašyta? Ar jis būtų ką nors prikeverzojęs paraštėse, ar ką nors išbraukęs? Ar būtų rašęs šifruotai, ar būtų jautęsis saugus ir viską išplurpęs?

O jūs? Jei turėtumėte galimybę perskaityti bet kurio žmogaus dienoraštį, kieno pasirinktumėte ir kodėl?

Ką tikėtumėtės jame atrasti ir kaip tai galėtų paveikti siužetą?

Kai per tarpininkų organizuojamus turto išpardavimus randa laiškų ir dienoraščių, iškart čiumpu juos ir nusiperku. Kartą sendaikčių krautuvėlėje aptikau pluoštą senų laiškų. Nedidukas maišelis vokų ir atvirukų (visi buvo datuoti 1905–1910 m.) kainavo tik pusantrą dolerio. O jie buvo tikras auksas.

*Stenli, turi tučtuojau atvykti. Susitikime
antradienį 19.00 val. už pašto pastato.
Ničniekam neprasitark! – Katerina*

Laiškas buvo pasirašytas ir datuotas 1908 m.

Siužetų – nors vežimu vežk.

Kodėl Katerina pakvietė Stenlį ateiti prie pašto? Kodėl šis susitikimas buvo tokia didžiulė paslaptis? Ko Katerina norėjo? Kas buvo Stenlis? Pusbrolis? Mokyklos draugas? Meilužis? *Ž u d i k a s?*

Aš „užkibau ant kabliuko“. Veikėjai, siužetas ir rizika – iškart aiškūs. O kadangi aistringai mėgstu tyrinėti, dvejus metus kapsčiau ir ieškojau, kol galiausiai išsiaiškinau visą Stenlio ir Katerinos istoriją.

Ji buvo geresnė, nei galėjau įsivaizduoti, ir davė peno nesuskaičiuojamai daugybei klausimų.

Norint sukurti stiprų siužetą, pravartu užduoti stiprius klausimus – tokius, kurie apibūdina vietą (situaciją, įvykį) arba skatina pašnekovą atsakyti į jam iškeltus klausimus išsamiai ir kūrybiškai.